

Kolektivno nesvjesno i arhetipovi u 21. stoljeću

Šestanović, Nike

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, School of Medicine / Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:105:956015>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-31**

Repository / Repozitorij:

[Dr Med - University of Zagreb School of Medicine Digital Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
MEDICINSKI FAKULTET**

Nike Šestanović

Kolektivno nesvjesno i arhetipovi u 21. stoljeću

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2019.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
MEDICINSKI FAKULTET**

Nike Šestanović

Kolektivno nesvjesno i arhetipovi u 21. stoljeću

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2019.

Ovaj diplomski rad izrađen je u Katedri za psihijatriju i psihološku medicinu pod vodstvom prof.dr.sc Darka Marčinka i predan je na ocjenu u akademskoj godini 2018./2019.

Sažetak

Kolektivno nescvjesno i arhetipovi u 21.stoljeću

Nike Šestanović

Carl Gustav Jung jedan je od najznačajnijih psihologa i psihijatarā 20.stoljeća. Začetnik je analitičke psihologije te je podijelio ljudsku psihu (kako naziva sveukupnost mentalnih procesa) na svjesno, osobno nescvjesno i kolektivno nescvjesno. Osnovni element osobnog nescvjesnog su kompleksi, tj. nakupina ideja koje posjeduju emocionalni naboj i utječu na ponašanje pojedinca. Jung ih je smatrao usko povezanim s arhetipovima, koji su osnovna jedinica kolektivnog nescvjesnog. Arhetipovi su psihičke strukture zajedničke cijelom čovječanstvu, oni predstavljaju naslijeđene obrasce po kojem je uređeno pojedinčevo iskustvo, mišljenje i djelovanje. Jung definira i 3 principa funkcioniranja psihe: princip suprotnosti, ekvivalencije i entropije. Psiha je samoregulirajući mehanizam čije su komponente u stalnoj interakciji, što pojedincu omogućuje napredak kroz osvještavanje nescvjesnih sadržaja. Osim osobnog i kolektivnog nescvjesnog, postoji i obiteljsko nescvjesno, pojam koji je definirao mađarski psihijatar Léopold Szondi, koji povezuje genetsko naslijeđe pojedinca sa nescvjesnim utjecajem na njegovo ponašanje. Jung je definirao četiri osnovna arhetipa koji se javljaju u svakog čovjeka, te ih nazvao Persona (sadržava karakteristike kojima se pojedinac prezentira prema drugima), Sjena (sadržava potisnute nepoželjne karakteristike), Anima/Animus (arhetip suprotnog spola) i Self, koji predstavlja cjelokupno kolektivno nescvjesno. Procesom individuacije osoba osvještava i integrira arhetipove, a krajnji cilj je identifikacija sa Selfom. S obzirom da arhetipovi predstavljaju strukture koje nescvjesno utječu na čovjeka, upotreba arhetipova

je u današnje vrijeme vrlo prisutna u marketingu i zabavnoj industriji. Jedna od najupečatljivijih povijesnih upotreba arhetipova je astrologija, gdje svaki znak i planet predstavlja određeni arhetip. Sam Jung je proučavao, i ponekad upotrebljavao, astrologiju u razumijevanju svojih slučajeva. Jedan od mogućnosti pri osvještavanju nesusvjesnog je korištenje meditativnih tehnika.

Ključni pojmovi: Carl Jung, arhetipovi, kolektivno nesusvjesno

Summary

The collective unconscious and archetypes in the 21st century

Nike Šestanović

Carl Gustav Jung is one of the most significant psychologists and psychiatrists of the twentieth century. He is the founder of analytic psychology and has divided the human psyche into conscious, personal unconscious and collective unconscious. The basic elements of a person's unconscious are complexes, they are clusters of ideas that possess an emotional charge and affect the behavior of the individual. Jung considered them closely related to the archetypes, which are the basic units of the collective unconscious. Archetypes are psychological structures common to all mankind, they represent inherited patterns by which an individual's experience, opinion, and action are regulated. Jung also defines the three principles of functioning of the psyche: the principle of contradiction, equivalence and entropy. The psyche is a self-regulating mechanism whose components are in constant interaction, which enables individuals to progress by bringing the unconscious content into consciousness. In addition to personal and collective unconscious, there is a familial unconscious, a term defined by Hungarian psychiatrist Léopold Szondi, which links the genetic inheritance of an individual with an unconscious influence on his behavior. Jung defined the four basic archetypes that appear in each person, and called them Persona (contains the characteristics that an individual presents to others), Shadow (contains suppressed undesirable characteristics), Anima / Animus (opposite gender archetype) and Self, representing the whole collective unconscious. Through the process of individuation, the

person recognizes and integrates archetypes, and the ultimate goal is identification with the Self. Since archetypes represent structures that unconsciously affect man, the use of archetypes is currently very present in the marketing and entertainment industry. One of the most striking historical uses of archetypes is astrology, where each sign and planet represents a specific archetype. Jung himself studied, and sometimes used, astrology to understand the cases of his patients. For bringing the unconscious content into consciousness, meditative techniques may also be used.

Keywords: Carl Jung, archetypes, collective unconscious

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Carl Jung	3
3. Psihoanaliza	6
4. Analitička psihologija	7
5. Odnos svjesnog i nesvjesnog	10
6. Trijas nesvjesnog	12
6.1 Osobno nesvjesno	12
6.2 Obiteljsko/familijarno nesvjesno	13
6.3 Kolektivno nesvjesno	14
7. Arhetip	16
8. Arhetipovi u današnjem društvu	19
9. Arhetipovi u astrologiji	21
10. Meditacija kao metoda osvještavanja nesvjesnog	23
11. Zaključak	25
12. Zahvala	26
13. Literatura	27
14. Bilješka o piscu	35

1. Uvod

U današnjem svijetu, gdje se uvijek traži opipljiv dokaz, zanemaruje se ljudska sposobnost da pronikne u svoju vlastitu svjesnost, koja je zapravo i ulaz u ono što nam je svima zajedničko, i gdje se nalaze svi uzroci i odgovori naše zajedničke istinske prirode. U radu liječnika ništa nije važnije od razumijevanja ljudskog bića koje stoji pred njim. Bez obzira o kojem se ogranku medicine radilo, kompleksnost ljudskog uma i svijesti uvijek nam skriva uzroke raznih stanja i reakcija.

Prva ideja o nekoj „tajnoj vezi“ među ljudima u mom slučaju počinje sa zmajevima koji su u mom unutarnjem svijetu i snovima prisutni od ranog djetinjstva i uvijek me iznova podsjećali da zadržim i negujem svoje vjerovanje da je svijet zapravo istinski čaroban i prepun pojava čije smo postojanje zanemarili jer se oslanjamo samo na svoja fizička osjetila. Kako to da se podudarni opisi zmajeva pojavljuju u gotovo svim svjetskim kulturama, neovisno koliko prostorno ili vremenski udaljene one bile? To nije mogla biti slučajnost. To može značiti ili da je zaista fizički postojala ogromna leteća zvijer koju su svi oni vidjeli, ili da je postojao protok informacija i iskustava na nekoj dubljoj razini koja nadilazi prostor i vrijeme. Obje pomisli su zapravo podjednako uzbudljive.

Kako to biva sa skoro svakim djetetom, tijekom edukacije pomakne fokus sa unutarnjeg na vanjsko, i želja za spoznajom tajni svemira zamjeni se željom za svjetovnim uspjehom uz glasno odobravanje naše okoline. Čovjek ni ne primijeti kad se u njega potihom ušulja ogorčenost jer u svjetovnom uspjehu i užicima ne može pronaći trajnu sreću.

Srećom, u ljudskom rodu postoje pojedinci koji su, prateći svoju glad za istinom, osvjetlili razne puteve spoznaje svima koji su voljni njima ići, a ispred mene se, sasvim

neočekivano, otvorio put Yoge i znanje drevnih indijskih mudraca. Možda će zbog toga ovaj rad imati subjektivan prizvuk jer je i sam Jung bio inspiriran mudracima s dalekog istoka. To je sasvim sigurno pridonijelo mojem odabiru ove teme iako sam prije pisanja bila tek površno upoznata s djelima Carla Junga. Drago mi je da sam u sklopu svog medicinskog obrazovanja imala priliku bar malo istražiti njegov rad ali sam svjesna da je moje znanje o ovoj temi, usprkos istraživanju raznih izvora i materijala, i dalje zaista površno, a ni životno iskustvo nije baš pozamašno u ovim godinama, pa je i cijeli ovaj rad zapravo možda i malo previše pojednostavljen s obzirom da se radi o jako širokoj temi koja osim medicinske ima i svoj filozofski aspekt u koji se jedva usudim zalaziti. Bez obzira na to što ovaj rad možda neće jako oplemeniti našu akademsku zajednicu, čitanje i pisanje o ovoj temi bilo je osvježanje na kraju studija medicine (koji neizbježno hrpom podataka studentu otupi osjećaj da su pacijenti ljudska bića koja uz terapiju traže i jednostavno ljudsko razumijevanje) i vjerujem da će mi koristiti u budućem radu.

2. Carl Jung

Carl Gustav Jung je jedan od najutjecajnijih psihologa i psihijatara 20. stoljeća.

Rođen 26. srpnja 1875. i studirao je medicinu u Baselu u Švicarskoj (1). Nakon završetka studija, počinje se baviti psihijatrijom koja mu omogućuje proučavanje ljudi sa znanstvenog/medicinskog i duhovnog aspekta. Tijekom svog rada u u psihijatrijskoj bolnici Burghölzli u Zürichu surađivao je s Eugenom Bleulerom (2). Kao temu doktorata odabire naslov „O psihologiji i patologiji okultnih fenomena“ (njem. "Zur Psychologie und Pathologie sogenannter occulter Phänomene.", 1903.) u kojem iznosi slučaj adolescentice koja se smatra psihičkim medijem (3).

Proučavao je filozofiju te mitološku i religijsku simboliku koju je smatrao ključnom za razumijevanje nesvjesnog uma i njegove evolucije. U ponavljajućim simbolima je također naišao na poveznicu sa simptomima i proživljavanjima svojih pacijenata što ga je potaklo na zaključke o postojanju kolektivnog nesvjesnog (4).

Početak 20. stoljeća Jung kontaktira tada već poznatog stručnjaka Sigmunda Freuda sa svojim radom o tehnici povezivanja riječi (eng. *Studies in Word Association*) koja ga je dovela do zaključka o postojanju kompleksa (5). Freud je u to doba već postavio temelje psihoanalize i rada s kompleksima, te je započela njihova intenzivna suradnja koja je trajala do 1913. godine kada dolazi do raskida prijateljstva između dvojice stručnjaka na temelju velikih razlika u njihovim stavovima i razmišljanjima od kojih ću neke ukratko navesti.

Jedan od osnovnih razloga neslaganja bili su oprečni stavovi vezani uz nesvjesno.

Freud je vjerovao da je nesvjesni um najvećim dijelom skladište potisnutih emocija,

traumatskih iskustava i seksualnih želja, te da one predstavljaju uzrok psihičkih poremećaja. Uz njih, u nescvjesnom se nalaze informacije koja ne možemo prizvati u scvjesno i vlastita iskustva koja ne možemo verbalizirati.

Podijelio je ljudsku ličnost na tri glavne strukture: id, ego i super-ego, od kojih u nescvjesnom umu primarno djeluje id. Id je prisutan od rođenja, sam po sebi nema moralnih ograničenja (koja su primarno funkcija super-ega, dok ego prilagođava funkcije ida i super-ega realnim situacijama) i izvor je nagona tj. libida, koji djeluje kao pokretačka energija koja određuje ponašanje (6). Freud libido smatra primarno seksualnom energijom, za razliku od Junga, koji tvrdi da je to sveukupna psihička energija koja nastaje zbog polarnosti, tj. oprečnih misli i želja u nescvjesnom umu. Jung je pak nescvjesno podijelio na osobno i kolektivno. Osobno nescvjesno je slično Freudovoj definiciji nescvjesnog, a nova kategorija kolektivnog nescvjesnog odnosi se na sadržaje s kojima je pojedinac rođen, koji su evoluirali zajedno s čovjekom kroz vrijeme.

I Freud i Jung su u svom istraživanju nescvjesnog puno pažnje pridavali snovima. Freud je smatrao kako se u snovima kroz određene simbole očituju potisnute želje pojedinca (najčešće seksualne prirode), jer je značajno smanjen utjecaj mehanizama ega i super-ega koji sprječavaju njihovo pojavljivanje na scvjesnom planu. Jung nije smatrao da je sadržaj snova nužno seksualne prirode, te je tvrdio da simboli mogu imati različita značenja ovisno o ispitanikovim asocijacijama. Osim osobnog nescvjesnog, Jung je pretpostavio da se kroz snove očituju i arhetipovi, koji potječu iz kolektivnog nescvjesnog (7).

U njihovim stavovima bilo je još mnogo razlika, no radi praktičnosti su nabrojane one usko vezane uz temu ovog rada. Ključno je navesti i neslaganje u vezi para-psiholoških fenomena, čije je postojanje Freud negirao, te nastojao odvratiti Junga od takvih ideja. Jung je, s druge strane, od samog početka svoje karijere bio zainteresiran za proučavanje okultnog.

Nakon razlaza s Freudom, Jung je započinjje rad na svojim teorijama o nesvjesnom, te utemeljuje novi pravac u psihologiji koji se naziva analitičkom psihologijom.

Jung je 1935. postao profesor na sveučilištu u Zürichu, a 1944. profesor medicinske psihologije na sveučilištu u Baselu (8).

3. Psihoanaliza

“Psihoanaliza je teorija o ljudskom doživljavanju i ponašanju, odnosno teorija ličnosti zasnovana na koncepciji nesvjesnih mentalnih procesa te usmjerena na razumijevanje, prevenciju i liječenje mentalnih poremećaja; ujedno i sama psihoterapijska metoda liječenja tih poremećaja i metoda istraživanja mentalnih procesa.

Psihoanalizu je utemeljio S. Freud (1856–1939). U pokušaju liječenja funkcionalnih psihičkih poremećaja s pomoću sugestije i hipnoze, on je hipnozu zamijenio tumačenjem snova i omaški te slobodnim asocijacijama, razvivši psihoanalitičku metodu, koju je sam smatrao dubinskom psihologijom (obuhvatnom teorijom ličnosti). (...) Analizom slobodnih asocijacija i tumačenjem snova, uz prihvaćanje Edipova kompleksa, ispituju se emocije i ponašanja bolesnika sve do potisnutih instinktivnih poriva i obrana protiv njih, koji su smješteni u nesvjesnome (potiskivanje libida i konflikti razina psihičke strukture dovode do tjeskobe i dr. neuroza). Tumačenjem otpora bolesnika te s pomoću transfera i kontratransfera, psihoanalitičko liječenje nastoji ukloniti ili umanjiti neželjene učinke nesvjesnih sukoba te pomoći bolesniku da postane svjestan njihova postojanja, podrijetla i neodgovarajućeg izražavanja sadašnjim emocijama i ponašanjem. Razvoj psihoanalize ostao je trajno vezan za psihoterapijsku praksu.” (9)

4. Analitička psihologija

“Oblik psihoanalize (začetnik C. Jung) koji osim individualno nesvjesnoga pretpostavlja i postojanje kolektivno nesvjesnoga, a za razliku od Freuda libido ne smatra isključivo seksualnom, već životnom energijom. Libido se može očitovati i kroz simbole, koji izviru iz nesvjesnoga. Jung je nazvao *arhetipovima* univerzalne simbole, dijelove kolektivno nesvjesnoga koje čovjek nasljeđuje od davnih predaka. Uobičajeni su arhetipovi npr. majka, heroj i križ, koji se nalaze u mnogim mitovima.” (10)

Jung je opisao odnos analitičara i analizanta kao susret dviju kemijskih tvari, gdje u slučaju kemijske reakcije dolazi do promjene obje tvari. Naglasio je i potrebu da analitičar analizira i samog sebe tijekom svojeg treninga te kontinuirano radi i na vlastitom razvoju kako bi mogao kvalitetnije raditi s drugima (11).

Posebnu pažnju Jung je posvetio analizi snova, no za razliku od Freuda je smatrao da oni osim osobnog nesvjesnog mogu prikazivati i kolektivno nesvjesno, tj. arhetipove. Smatrao je da se u snovima javlja neprekrivena istina ali je za njeno razumijevanje ključno i razumijevanje simbola koji se javljaju u snovima (12).

Definirao je način na koji se osoba povezuje sa unutarnjim ili vanjskim svijetom na temelju svog stava. Ekstroverti su primarno fokusirani na vanjski svijet, a introverti na unutarnji.

Definirao je četiri funkcije koje pojedincu omogućavaju interakciju s vanjskim svijetom – mišljenje, osjećanje, opažanje i intuiciju. Pojedinač neke funkcije razvije više te se one nazivaju primarnim funkcijama, a neke manje, što naziva sporednim funkcijama.

Funkcije koje nisu razvijene naziva inferiornim funkcijama. Kombinacijom ekstroverzije i introverzije sa dominantnom funkcijom dobiva se više različitih tipovaličnosti.

Procesom individuacije osoba može razviti svoje sporedne i inferiorne funkcije(13).

U današnje doba, jedan od popularnih testova za određivanje tipa ličnosti je i Myers-BriggsTypeIndicator (MBTI), koji je razvijen na temelju Jungovih teorija o introverziji/ekstroverziji i četiri funkcije. Rezultati se, nakon rješavanja testa, prikazuju u obliku četiri slova, a svako slovo označava dominantnu od dvije funkcije u paru. Prvo od četiri slova se odnosi na ekstroverziju ili introverziju pojedinca, pa se sukladno tome označava sa E ili I. Drugo slovo predstavlja dominaciju opažanja (*sensing*, S) ili intuicije (I), treće slovo se odnosi na prosuđivanje, tj. je li ono temeljeno na mišljenju (*thinking*, T) ili osjećanju (*feeling*, F), a četvrto prikazuje doživljavanje okoline kroz metodičke, prosuđivačke funkcije (*judging*, J) ili pak kroz prikupljanje informacija opažanjem (*perceiving*, P) (14)(15).

Tipovi ličnosti proučavali su se u mnogim drevnim civilizacijama pa se smatra dahumoralna teorija, koju je prvi u medicinske svrhe opisao Hipokrat, potječe iz drevnog Egipta ili Mezopotamije. Tu teoriju je Galen kasnije proširio na teoriju o četiri ličnosti, koja se upotrebljavala i u srednjovjekovnoj medicini. U današnje vrijeme se ta podjela ne koristi, ali njeno metaforičko značenje ima poveznicu sa mnogim modernijim teorijama o tipovima ličnosti (16).

Hipokrat je vjerovao da promjene u ponašanju i raspoloženju uzrokuje višak ili manjak neke od četiri tjelesne tekućine (humora). Ti su sokovi tradicionalno bili krv, sluz, crna

žuč i žuta žuč. Galen je fiziološke uzroke ponašanja po kvaliteti podijelio na tople/hladne i vlažne/suhe. U uravnoteženog pojedinca, te su kvalitete u balansu, dok se kod neuravnoteženog nalazi dominacija jednih kvaliteta nad drugima, a uzrok neravnoteže je poremećaj tjelesnih tekućina, tj. suvišak jedne od njih. Tako nastaje podjela na četiri tipa ličnosti.

Sangvinika karakterizira ekstroverzija, te su usmjereni ka socijalnim interakcijama, pričljivi su i aktivni. Kolerika također karakterizira ekstroverzija, ali su njihove akcije usmjerne ciljevima i zadacima, oni su prirodni vođe. Melankolik je introvertirani tip ličnosti, mislilac, perfekcionista koji pažnju posvećuje detaljima, a flegmatik introvertirani tip kojeg karakterizira vanjska opuštenost premda je iznutra sklon brigama (17).

5. Odnos svjesnog i nesvjesnog

Totalitet svih psihičkih procesa, Jung naziva „psihom“. Izbjegava naziv „um“ jer se on prečesto povezuje samo sa mentalnim procesima na svjesnoj razini. Psiha je samoregulirajući sustav koji nastoji održati ravnotežu između svojih komponenti. Jung je podijelio psihu u 3 komponente: svjesno, osobno nesvjesno i kolektivno nesvjesno. Dijelovi psihe nisu odvojeni već su u stalnoj međusobnoj interakciji. Njihova interakcija omogućuje individui napredak i promjenu, što se naziva procesom individuacije. Individuacijaje proces psihološkog razvoja a završava identifikacijom sa tzv. Jastvom/Selfom, kako Jung naziva sveukupnost psihe (18).

U središtu svjesnog, nalazi se ego, koji sadržava osjećaj o vlastitom postojanju i identitetu, sve svjesne sadržaje (misli, osjećaje, opažanje i intuiciju) i nepotisnuta sjećanja. Ego djeluje kao poveznica između vanjskog i unutarnjeg svijeta te predstavlja filter koji određuje koji će sadržaj biti prihvaćen, a koji odbačen ili potisnut u nesvjesno (19).

Jung definira i 3 principa funkcioniranja psihe (20, 21):

Princip suprotnosti – svaka misao/želja sugerira postojanje njene suprotnosti. Između dvije suprotnosti stvara se energija, kao što i tok struje nastaje između dva pola baterije. Energija psihe naziva se libido ona je produkt polarnosti između misli/želja.

Princip ekvivalencije – energija koja nastaje zbog suprotnosti raspoređena je jednako među njima. S obzirom da često dolazi do prihvaćanja/ ispunjenja samo jednog „pola“ ,

postojanje suprotnog „pola“ je potisnuto, ono će pridonijeti stvaranju nesklada i nastajanju kompleksa u nesvjesnom.

Princip entropije – energija psihe teži ravnomjernom raspoređivanju. S vremenom, razlike između polarnosti postaju manje, i osoba ih može „transcendirati“, te tako steći uravnoteženost psihe.

Enantiodromija je princip koji je Jung također koristio u svom radu, a označava pojavu suprotnosti u nesvjesnom. Pojavljuje se kada je u svjesnom ponašanju osobe previše prisutan jednostrani obrazac. Što je on jače izražen, jača će biti reakcija nesvjesnog koja na kraju može dovesti do pretvaranja obrasca u svoju suprotnost (22).

6. Trijas nesvjesnog

6.1 Osobno nesvjesno nastaje interakcijom utjecaja kolektivnog nesvjesnog i razvoja pojedinca tijekom života. U njemu se nalaze sadržaji koji su odbačeni, zaboravljeni ili potisnuti od strane ega kao i sjećanja koja se mogu prizvati u svjesno. Ti sadržaji djeluju na ponašanje pojedinca iako ih on nije svjestan (23).

Po Jungu, osobno nesvjesno je sastavljeno od jedinica koje naziva kompleksima, oni su nakupina ideja koje posjeduju emocionalni naboj i snažno utječu na pojedinčevo ponašanje, no za razliku od Freudove ideje smatrao je da kompleksi nisu produkt potisnutih trauma iz djetinjstva, već je njihov izvor u dubljim slojevima nesvjesnog, te su usko povezani s arhetipovima. Proučavao je komplekse pomoću tehnike povezivanja riječi (tehnika pri kojoj ispitivač ispitaniku pročita određenu riječ, te ispitanik odgovara u što kraćem roku sa prvom asocijacijom koja mu se javi na pročitani pojam te se mjeri njegov fiziološki odgovor, a kasnije ispitanik i ispitivač zajedno još jednom čitaju i komentiraju odgovore) gdje bi na postojanje kompleksa i podsvjesnog konflikta (najčešće vezanih uz nemoralne i seksualne sadržaje) ukazivalo ispitanikovo oklijevanje s odgovorom, neobičan odgovor, zaboravljanje odgovora pri ponavljanju ili neuobičajen fiziološki odgovor pri mjerenju „psihogalvanometrom“ (24).

Kompleksi stvaraju nesklad u autoregulaciji psihe, no isto tako pružaju i priliku da ih pojedinac osvijesti i integrira, što donosi napredak.

6.2 Obiteljsko/familijarno nesvjesno

Obiteljsko nesvjesno kao zaseban pojam prvi je opisao mađarski psihijatar

Léopold Szondi koristeći tehniku koju je nazvao analizom sudbine. Tvrdio je da je analiza sudbine "genetika uvedena u psihoanalizu", te je pretpostavio da potomak dobiva svoju genetsku strukturu od svojih predaka koja određuje mogućnosti njegova života i sudbine. Smatra da sudbinu pojedinca oblikuju svjesne odluke, koje su pod utjecajem njegovog obiteljskog nesvjesnog, što se posebno odnosi na važne životne odluke kao što su odabir partnera ili karijere, pa čak i odluke o bolesti i smrti (25, 26).

O tome da se putem gena na iduću generaciju mogu prenjeti informacije o vanjskim utjecajima, posebice traumama, koje su nastale tijekom života pojedinca, Marčinko piše: „Yehuda i Bierer (2009) su dokazali da epigenetske modifikacije, kao DNA metilacija, mogu nastati kao odgovor na vanjske utjecaje, koji mijenjaju funkcionalnu ekspresiju gena uz potencijalno transgeneracijski prijenos. Nasljedne promjene u genskoj ekspresiji događaju se kao rezultat vanjskih stresora koje rade metilaciju na kromosomima. Stanična memorija se mijenja i ova memorija, koja je podsjetnik na događaje iz prošlosti, može biti prenesena i u iduće generacije(27).“

„Na površinskoj razini moguće je pratiti vidljive manifestacije ponašanja u pojedinim članova obitelji. Osim svjesne razine, postoji i nesvjesna, dublja razina doživljaja. Navedeno se može doživjeti kroz opis atmosfere u pojedinim obiteljima, npr. neprimjerene reakcije na aktualne situacije i stresore, mogu biti povezane s neprorađenim situacijama iz prošlosti (tzv. sjena traume iz prošlosti očituje se i u aktualnoj životnoj situaciji) (28).“

6.3 Kolektivno nesvjesno

Kroz svoje pokuse analize riječi, Jung je naišao na podudarnosti između nesvjesnog sadržaja različitih pacijenata, kao i poveznicu sa mitološkom i religijskom simbolikom. To je potaklo zaključak o postojanju najdubljeg sloja nesvjesnog koji je zajednički svim ljudima i kojem je sadržana kompletna evolucija ljudske svijesti koja je pratila evoluciju čovjeka. Nazvao je taj sloj nesvjesnog kolektivno nesvjesno. To je ujedno i jedna od najvažnijih odrednica Jungove psihologije. Osnovni uređujući faktor kolektivno nesvjesnog se naziva arhetip.

Jedna od zanimljivih suvremenih teorija o nesvjesnom govori o poveznici ljudskog ponašanja sa crijevnim mikrobiomom. S obzirom da je broj gena u crijevnom mikrobiomu značajno veći od onog u ljudskom organizmu, te da bakterije u crijevima proizvode neuroaktivne kemijske spojeve, brojna istraživanja su otkrila poveznicu između crijevnog mikrobioma sa kognitivnim funkcijama, no isto tako i sa socijalnim interakcijama i reakcijom na stres. Eksperimentalno je utvrđeno kako zbog poremećaja crijevnog mikrobioma dolazi do neurokognitivnih poremećaja (29).

Slika 1. Mandala

7. Arhetip

Sadržaj kolektivnog nesvjesnog čine arhetipovi (grč. *arhaios*=star, *typos*=oblik; praoblik, prasluka, prauzor) (30), to su psihičke strukture zajedničke cijelom čovječanstvu. Arhetip predstavlja naslijeđeni obrazac/predložak po kojem je uređeno pojedinčevo iskustvo, mišljenje i djelovanje, te je usko povezan s određenim kompleksima koji čine osobno nesvjesno. Po Jungu, arhetipove nije moguće direktno proučavati jer oni ne postoje kao određena forma, već oni u sebi sadržavaju tek potencijal/nacrt za nastanak određene arhetipske slike ili ponašanja (31). Moguće je uočiti i proučavati postojanje arhetipova kroz pojavu određenih simbola i slika (čiji je izvor u kolektivnom nesvjesnom) u svijesti pojedinca, no ne može ih se poistovjetiti s tim sadržajem.

Manifestacije arhetipa u ponašanju tj. osobnosti pojedinca su različite, jer su one produkt interakcije arhetipa sa iskustvima koje pojedinac stječe kroz život (32).

Jung je vjerovao da je za mentalno pa čak i tjelesno zdravlje pojedinca ključna integracija svjesnog i nesvjesnog. Ukoliko dođe do disocijacije, nastaju psihološke smetnje.

Osnovni arhetipovi koje Jung opisuje u svakoj osobi su: Persona, Sjena, Anima ili Animus, i Self (33).

Persona ima funkciju interakcije s vanjskim svijetom, ona predstavlja način na koji se pojedinac prezentira drugima te čini svojevrsnu barijeru između ega i okoline. Sadrži uglavnom pozitivne aspekte osobnosti za koje pojedinac smatra da mu olakšavaju interakciju s vanjskim svijetom. Zbog pretjerane identifikacije sa personom, osoba može

potisnuti neke vlastite karakteristike kako bi se prilagodila trenutnim društvenim normama.

Sjena predstavlja one dijelove psihe koji nisu integrirani u svjesno jer ih je pojedinac ili okolina doživjela nepoželjnima, te su potisnuti u nesvjesno, odakle snažno utječu na ponašanje i razmišljanje. Za napredak je bitno osvijestiti elemente sjene, koji ne moraju nužno predstavljati neku negativnu karakteristiku, već samo neprihvatljivu za okolnosti i kulturu u kojima se osoba nalazi. Osoba često elemente vlastite sjene primjećuje na drugima (projekcija).

Anima/animus je arhetip suprotnog spola. Nalazi se na granici osobnog i kolektivnog nesvjesnog. S obzirom da spolovi predstavljaju polaritet, integracijom arhetipa anime (kod muškaraca) ili animusa (kod žena) nadilazi se ta polarnost te se može pristupiti cjelovitosti nesvjesnog, Selfu/Jastvu.

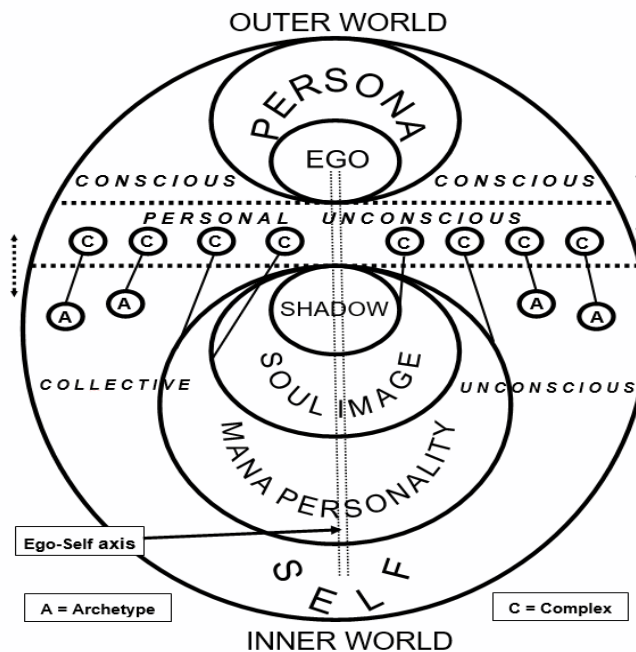
Self, ili Jastvo, predstavlja centralni arhetip koji obuhvaća cijelu ljudsku psihu i njen potencijal. Self također nadilazi polarnosti, tj. parove suprotnosti. Njegova prisutnost se uočava u mnogim religijskim i mitološkim prikazima, a Jung ga povezuje sa slikom mandale (slika 1).

Ključno je da se u centru Jungovog proučavanja psihe umjesto ega nalazi Self, iz kojeg u ranom razvoju pojedinca proizlazi ego. Ego, s kojim se većina ljudi poistovjećuje, predstavlja tek mali dio Selfa, a to ukazuje na problem odvojenosti modernih ljudi od svoje istinske prirode i svog potencijala što može biti uzrok mnogih psihičkih smetnji (34).

Procesom individuacije pojedinac osvještava i prihvaća potisnute dijelove svoje psihe sadržane u sjeni i animusu/animi i na taj način postiže osjećaj sreće i mira u životu.

Unutarnji konflikt pruža priliku da se osvijeste i integriraju potisnuti sadržaji (35).

U istraživanju nesvjesnih emocija, arhetipske slike (mandale), a pogotovo zvukovi (zvuk „om“), uzrokuju istu reakciju istog opsega (mjerena je promjena u frekvenciji srca) kod ljudi čija kulturološka pozadina uključuje poznavanje tih elemenata (ljudi koji žive na područjima gdje prevladavaju hinduizam i budizam i gdje se učestalo koriste prikazi mandala i zvuk „om“) i kod ljudi koji se s njima rijetko susreću (ljudi iz Europe i Amerike) (36).

Slika 2. Grafički prikaz psihe i osnovnih arhetipova

8. Arhetipovi u današnjem društvu

S obzirom na da arhetipovi potječu iz i djeluju kroz nesvjesni um, arhetipske figure se nerijetko koriste u medijima kako bi postigle neki određeni efekt. Utjecaji neintegriranih arhetipova najčešće se izražavaju ili kroz pretjeranu poistovjećenost s njima ili kroz otpor prema njima (37). Njihova je upotreba u današnje doba vrlo izražena u marketingu, te filmskoj i glazbenoj industriji. S obzirom da su arhetipovi već postojeće strukture u nesvjesnom umu ljudi, korištenjem simbola povezanih s određenim arhetipom se u ljudskoj svijesti može postići nesvjesno prepoznavanje i povezivanje s određenim arhetipom i ljudi mogu biti privučeni određenom *brandu* ili proizvodu naizgled bez razloga (38). Taj efekt se upotrebljava i u umjetnosti, te su jedni od najpopularnijih filmova danas upravo oni o superherojima, gdje su arhetipu heroja pripisane i nedostižne nadljudske osobine, kako bi se dodatno produbio osjećaj privučenosti takvim likovima.

U zabavnoj industriji također se nastoje kreirati arhetipske figure, odnosno ljudi koji svojim načinom života i pozicijom predstavljaju pogodne objekte za projekciju arhetipskih slika. S obzirom da većina ljudi nije osvijestila i integrirala svoj animus ili animu, ostavlja se širok prostor za marketinšku manipulaciju koja kao arhetipove koristi savršene muškarce i žene.

Fenomen „*selfie* kulture“ razvio se uz tehnologiju pametnih telefona i društvenih mreža i u eksponencijalnom je porastu. Istraživanje (39) provedeno kako bi se utvrdila motivacija iza neprestanog fotografiranja i objavljivanja autoportreta pokazalo je da se

ispitanici mogu svrstati u tri skupine, koje su autori nazvali: „komunikatori“, „hvalisavci“ i „autobiografi“ koji predstavljaju svojevrsne arhetipove.

Arhetip „komunikatora“ primarno upotrebljava autoportrete kako bi informirao druge o sebi i svojim postupcima u svrhu poticanja komunikacije ali i kao samosredstvo komunikacije. Kod komunikatora nema naglašene potrebe o stvaranju lažne slike o sebi ili potvrde okoline, te se većinom radi o aktivnim dvosmjernim komunikacijama, za razliku od jednostrane komunikacije koja nastaje objavama koje su na društvenim mrežama usmjerene pasivnim „pratiteljima“.

S druge strane, arhetip „hvalisavca“ je usmjeren na kontrolu i stvaranje pozitivnog imidža te se najčešće služi jednostranom komunikacijom putem objava na društvenim mrežama. Hvalisavci ne smatraju da su takvim ponašanjem neiskreni.

Arhetip „autobiografa“ koristi društvene mreže kako bi izrazili sebe i zabilježili svoj život, no isto je prisutna određena doza brige o imidžu, samo ona nije naglašena kao kod „hvalisavca“.

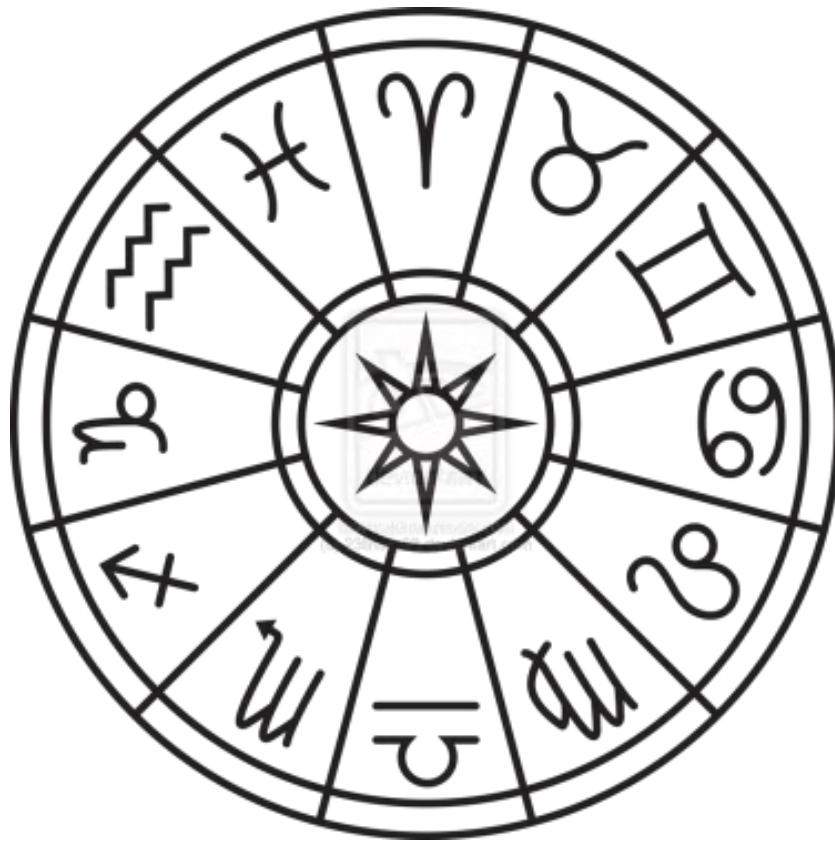
9. Arhetipovi u astrologiji

Iako se astrologija smatra nepoželjnom u znanosti te se na nju gleda s podsmjehom jer nema znanstvene temelje (bar ne u današnjem poimanju znanosti) ona i dalje predstavlja razvijen i raširen sustav u mnogim kulturama. Njenoj lošoj reputaciji je kroz povijest najviše pridonijela katolička Crkva, a u današnje doba komercijalizacija jer gotovo da i nema popularnih novina i časopisa koji u sebi ne sadrže rubriku „horoskop“. Usprkos tome, mnogi su znanstvenici bili privučeni ovoj misterioznoj disciplini.

Jung je definirao sinkronicitet kao pojavu istodobnih događaja koji djeluju značajno povezani, ali nemaju vidljivu uzročnu vezu (40). Smatrao je da se te slučajnosti ponašaju u skladu s istim univerzalnim zakonom, pa je, s obzirom na istodobno djeluju i na svemir i čovjeka, moguće iz planetarnih zbivanja zaključiti o životu čovjeka.

Uočio da se astrološkim znakovima i planetima također prikazuju arhetipovikoji predstavlja simbolički prikaz čiji je izvor kolektivnom nesvjesnom. Planeti nose imena starih božanstava, a Jung je svako božanstvo smatrao arhetipom. Astrologija bi zato mogla predstavljati korisno oruđe u prepoznavanju i osvještavanju arhetipova.

Neki od primjera planetarnih arhetipova su Mjesec kao arhetip majke, Mars kao arhetip ratnika, te Saturn kao arhetip smrti. Među znakovima arhetip majke predstavlja rak, jarac predstavlja ratnika, a vodenjak učitelja. Cjelokupnost, ili Self arhetip u astrologiji je prikazan sa krugom koji sadržava sve znakove. Planeti i znakovi označavaju se pomoću simbola (slika 3).

Slika 3. Prikaz simbola astroloških znakova

10. Meditacija kao metoda osvještavanja nesvjesnog

Tradicionalne meditativne tehnike nalazimo u skoro svim religijskim sustavima svijeta, no većina ljudi će ih prvo povezati sa istočnjačkim kulturama, te pogotovo sa praksom Yoge. Meditativne tehnike pojedincu omogućuju osvještavanje nesvjesnog. Granica između svjesnog i nesvjesnog um je pomična. Kada osvijestimo nesvjesno, to znači da smo ga izvukli iz dubokog zaborava i da nam je od sada nadalje uvijek lako dostupno. Osvještavanje nesvjesnog uma je integracija odcijepljenih aspekata osobe.

Jung izjednačuje Jastvo s Atmanom iz Ćandogyaupanišadei s Buddha-prirodom iz tekstova Zen-budizma. Međutim, Atman u tim sustavima nije arhetip nego beskrajna čista nedjeljiva svijest u kojoj je sadržano čitavo postojanje i nepostojanje, te se nalazi iznad kategorije nesvjesnog uma u kojeg ga svrstava Jung. Usprkos tome, možemo reći da postoji određena sličnost Jungove ideje o individuaciji kao stapanju svjesnog uma sa Selfom (cjelokupnosti nesvjesnog uma) i yogičkog poimanja prosvjetljenja kao krajnjeg cilja prakse meditacije, koje je stapanje svjesnosti pojedinca sa beskonačnosti vremena i prostora i sveukupnim postojanjem.

Meditaciji prethodi mentalna koncentracija kojoj prethodi probijanje ograničenja fizičke percepcije tj. *pratyahara*. Meditacija u Yogi je više od izvantjelesnog iskustva i astralne projekcije. Dubokom meditacijom nadilaze se ograničenja fizičkog tijela i okoline i ostvaruje proboj u nadtjelesno/nadfizičko te prodor u nadumno/supramentalno. (43)

Svrha yoga-meditacije je neovisnost ili sloboda od svega i sloboda za sve. To podrazumijeva slobodu od skrivenih utjecaja nesvjesnog uma, uključujući i slobodu od

uvjetovanosti svim arhetipovima. U današnje vrijeme meditacija je jedan od popularnih načina na koji ljudi samoinicijativno pokušavaju poboljšati svoje mentalno zdravlje.

11. Zaključak

Bez obzira bili pristaše ili kritičari Jungovog razmišljanja, njegove ideje su inspirirale mnoge, pa iako se ova tema ne može razmotriti s potpuno znanstvenog aspekta, daje vrlo zanimljiv pristup proučavanju ljudske psihe. Arhetipovi predstavljaju bezvremenske strukture i njihov je utjecaj moguće promotriti u bilo kojem vremenu i prostoru. Problem današnjice na koji je Jung pokušavao skrenuti pažnju je pretvaranje pojedinca u prosjek i uklapanje u predviđene standarde mase, zbog čega se kod ljudi javlja sve češći osjećaj nevažnosti i manjka motivacije. U takvom stanju, pojedinac se nastoji prikloniti većoj grupi za koju smatra da ima moć koja njima nedostaje, a takve grupacije ljudi uvelike olakšava manipulaciju od strane vlasti ili medija. Mentalno zdravlje današnjih ljudi pati zbog tempa života i otuđenosti ljudi jedni od drugih i od samih sebe, zato je rad na osvještavanju sebe kao pojedinca važan u životu svakog čovjeka.

12. Zahvala

Zahvaljujem mentoru prof. Darku Marčinku na suradnji i podršci u pisanju rada o ovako neobičnoj i zahtjevnoj temi.

Isto tako zahvaljujem mojim savjesnijim kolegama koji su me vlastitim primjerom naveli da rad počnem pisati na vrijeme, mojoj voljenoj obojtelji koja me nesebično podržavala za vrijeme svih uspona i padova tijekom fakulteta, pogotovo roditeljima, koji su, htjeli ili ne htjeli, bili svjedoci svih šarolikih psihofizičkih stanja koje čovjek prođe studirajući medicinu, pogotovo u vrijeme ispitnih rokova.

Hvala i mojim prijateljima, koji su mi uspješno odvlačili pažnju od stresa studiranja kada je to bilo potrebno (ponekad i kada nije bilo potrebno, ali tomu služe prijatelji).

Posebno hvala mom učitelju Swami-ju Brahmajnanananda-i što mi je otvorio vrata u praksu Yoge, te me s ljubavlju i mudročću podržava i savjetuje u svemu što radim.

13. Literatura

1.Wikipedija - suradnici. Carl Gustav Jung [Internet]. Wikipedija, Slobodna enciklopedija;

19.3.2019 [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na:

[//hr.wikipedia.org/w/index.php?title=Carl_Gustav_Jung&oldid=5227843](http://hr.wikipedia.org/w/index.php?title=Carl_Gustav_Jung&oldid=5227843).

2.Biography.com Editors, CarlJungBiography [Internet], The Biography.com

website14.5. 2019.,[pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na:

<https://www.biography.com/scholar/carl-jung>.

3.Wikipediacontributors. CarlJungpublications [Internet]. Wikipedia,

TheFreeEncyclopedia; 21.11.2018. [pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na:

https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Carl_Jung_publications&oldid=869951041.

4.AcademyOfIdeas, Introduction to CarlJung – ThePsyche,

ArchetypesandtheCollectiveUnconscious[Internet] AcademyOfIdeaswebsite, 9.1.2016.,

[pristupljeno 15.6.2019.]Dostupno na:[https://academyofideas.com/2016/01/introduction-](https://academyofideas.com/2016/01/introduction-to-carl-jung-the-psyche-archetypes-and-the-collective-unconscious/)

[to-carl-jung-the-psyche-archetypes-and-the-collective-unconscious/](https://academyofideas.com/2016/01/introduction-to-carl-jung-the-psyche-archetypes-and-the-collective-unconscious/).

5 . West M, ComplexesandArchetypes , [Internet]. TheSocietyOfAnalyticalPsychology,

[pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: [https://www.thesap.org.uk/wordpress/wp-](https://www.thesap.org.uk/wordpress/wp-content/uploads/2015/08/complexes-archetypes.pdf/)

[content/uploads/2015/08/complexes-archetypes.pdf/](https://www.thesap.org.uk/wordpress/wp-content/uploads/2015/08/complexes-archetypes.pdf/).

6.IPA Websiteo psihoanalizi[Internet], Hrvatsko psihoanalitičko društvo 19.11.2014.

[pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: <http://www.hpsg.hr/o-psihoanalizi-2/>.

7.Wikipedija - suradnici. Sigmund Freud [Internet]. Wikipedija, Slobodna enciklopedija; 2019 velj 5, [pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na:

[//hr.wikipedia.org/w/index.php?title=Sigmund_Freud&oldid=5205640](http://hr.wikipedia.org/w/index.php?title=Sigmund_Freud&oldid=5205640).

8.Vučković D, Carl Gustav Jung[Internet]Hrvatsko društvo za analitičku psihologiju

21.lipnja 2013.[pristupljeno 15.6.2019.]Dostupno na: <http://hdap.hr/carl-gustav-jung/>.

9. Hrvatska enciklopedija, Psihoanaliza [Internet], Leksikografski zavod Miroslav Krleža, [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50919>.

10.Hrvatska enciklopedija, Analitička psihologija [Internet], Leksikografski zavod Miroslav Krleža, [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=2458>.

11.OverviewofAnalyticalPsychology[Internet],TheSocietyOfAnalyticalPsychology, 2019.

[pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: <https://www.thesap.org.uk/resources/articles-on-jungian-psychology-2/about-analysis-and-therapy/analytical-psychology/>

12.HarleyTherapyBlog, HarleyTherapy, Freud vsJung –

SimilaritiesandDifferences[Internet],20.2.2014. [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: <https://www.harleytherapy.co.uk/counselling/freud-vs-jung-similarities-differences.htm>

13.Personalitytheories, Dr. C. George Boeree, CarlJung[Internet], 2006., [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: <https://webpace.ship.edu/cgboer/jung.html>.

14. Gale Encyclopedia of Medicine, Myers-Briggs test. [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: <https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/Myers-Briggs+test>

15. Wikipedia contributors. Myers–Briggs Type Indicator [Internet]. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 28.5.2018., [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Myers%E2%80%93Briggs_Type_Indicator&oldid=899164978.

16. Wikipedija - suradnici. Temperament [Internet]. Wikipedija, Slobodna enciklopedija; 11.7.2015 [citirano 16.6.2019.]. Dostupno na: <http://hr.wikipedia.org/w/index.php?title=Temperament&oldid=4561120>.

17. Ekstrand W, The Four Human Temperaments [Internet], The Transformed Soul, 2012. [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: <http://www.thetransformedsoul.com/additional-studies/miscellaneous-studies/the-four-human-temperaments/>.

18. Academy of Ideas, Introduction to Carl Jung – The Psyche, Archetypes and the Collective Unconscious [Internet] Academy of Ideas website, 9.1.2016., [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: <https://academyofideas.com/2016/01/introduction-to-carl-jung-the-psyche-archetypes-and-the-collective-unconscious/>.

19. Hopwood A, Jung's model of the psyche [Internet], The Society of Analytical Psychology, 2019. [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: <https://www.thesap.org.uk/resources/articles-on-jungian-psychology-2/carl-gustav-jung/jungs-model-psyche/>

20. Personality theories, Dr. C. George Boeree, Carl Jung [Internet], 2006., [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: <https://webpace.ship.edu/cgboer/jung.html>

21. New World Encyclopedia, Analytical psychology [Internet], 17.3.2016. [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Analytical_psychology

22. Wikipedia contributors. Enantiodynamia [Internet]. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 3.12.2018., [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Enantiodynamia&oldid=871777632>.

23. West M, Complexes and Archetypes, [Internet]. The Society of Analytical Psychology, [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno na: <https://www.thesap.org.uk/wordpress/wp-content/uploads/2015/08/complexes-archetypes.pdf/>.

24. Biography.com Editors, Carl Jung Biography [Internet], The Biography.com website 14.5. 2019., [pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na: <https://www.biography.com/scholar/carl-jung>.

25. Kiss, Enikő. (2010). Personality and the familial unconscious in Szondi's fate-analysis. Empirical Text and Culture Research. [pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022395615000655>.

26.Wikipedia contributors. Léopold Szondi [Internet]. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 16.6.2018. [pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na:

https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=L%C3%A9opold_Szondi&oldid=902120373.

27.Rudan V, Marčinko D isuradnici, Žalovanje, Zagreb: Medicinska naklada,2014.

28.Marčinko D, Rudan V isuradnici, Nelagoda u kulturi 21. Stoljeća – psihodinamskarasprava, Zagreb: Medicinska naklada,2018.

29.Dinan T, Stilling R, Stanton C, Cryan J, Collective unconscious: How gut microbes shape human behavior, Journal of Psychiatric Research2015; 63,1-9,

<https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2015.02.021>.

30.Wikipediija - suradnici. Arhetip [Internet]. Wikipediija, Slobodnaenciklopedija;

19.7.2014, .[pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na:

<http://hr.wikipedia.org/w/index.php?title=Arhetip&oldid=4350446>.

31. Vučković D, Arhetip [Internet], Hrvatskodruštvozaanalitičkupsihologiju, 2013.

[pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na: <http://hdap.hr/arhetip/>.

32.Vučković D, Priroda i struktura psihe[Internet],

Hrvatskodruštvozaanalitičkupsihologiju, 2019. [pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na:

<http://hdap.hr/priroda-i-struktura-psihe/>.

33. Wikipedia contributors. Jungian archetypes [Internet].Wikipedia, The Free Encyclopedia; 9.6.2019, [pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na:
[https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jungian_archetypes&oldid=901056151.](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jungian_archetypes&oldid=901056151)

34.Wikipedia contributors. Archetypal psychology [Internet].Wikipedia, The Free Encyclopedia; 25.5.2019,[pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na:
[https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Archetypal_psychology&oldid=898714125.](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Archetypal_psychology&oldid=898714125)

35.Martin Schmidt, Individuation and the Self [Internet].
TheSocietyOfAnalyticalPsychology, [pristupljeno 15.6.2019.] Dostupno
na:[https://www.thesap.org.uk/resources/articles-on-jungian-psychology-2/about-analysis-and-therapy/individuation/.](https://www.thesap.org.uk/resources/articles-on-jungian-psychology-2/about-analysis-and-therapy/individuation/)

36.Ivonin L, Chang HM, Chen W et al.,Unconsciousemotions:
quantifyingandloggingsomethingwe are notawareof ,PersUbiquitComput; 2013 17: 663.
[https://doi.org/10.1007/s00779-012-0514-5.](https://doi.org/10.1007/s00779-012-0514-5)

37.Wikipedia contributors. Jungian archetypes [Internet].Wikipedia, The Free Encyclopedia;2019,[pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na:
[https://en.m.wikipedia.org/wiki/Jungian_archetypes.](https://en.m.wikipedia.org/wiki/Jungian_archetypes)

38.Budak T, Arhetipovi[Internet], TomislavBudak, 2019,[pristupljeno 15.6.2019.].
Dostupno na: [https://tomislavbudak.com/clanci/napredni/90-arhetipovi-cetvrti-dio.](https://tomislavbudak.com/clanci/napredni/90-arhetipovi-cetvrti-dio)

39. Holiday S, Lewis M, Nielsen R, Anderson H, Elinzano M: The Selfie Study: Archetypes and Motivations in Modern Self-Photography, Visual Communication Quarterly; 2016, 23:3, 175-187, DOI:10.1080/15551393.2016.1223548.

40. Wikipedia contributors. Psychological astrology [Internet]. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 6.3.2019, [pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Psychological_astrology&oldid=886523711.

41. Bitorajac M, Astrologija, psihologija i arhetipovi [Internet], Marina Bitorajac 2018., [pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na: <http://www.marinabitorajac.com/arhetipovi-zodijaka/>.

42. Exploring your mind, Carl Jung and Astrology in Psychoanalysis [Internet], 2019. [pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na: <https://exploringyourmind.com/carl-jung-astrology-psychoanalysis/>.

43. Swami Brahmajnanananda, Pogledom prema savršenstvu [Internet], Solarna Yoga, 2010., [pristupljeno 15.6.2019.]. Dostupno na [:http://solarnayoga.info/biblioteka/POGLEDOM_PREMA_SAVRSENSTVU_2010.pdf](http://solarnayoga.info/biblioteka/POGLEDOM_PREMA_SAVRSENSTVU_2010.pdf).

Slika 1: Preuzeto s <https://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/simbolizam/mandala/>

Slika 2: Preuzeto s <http://watchwordtest.com/Images/JungModel.png>

Slika 3:Preuzeto s <https://www.kisspng.com/png-zodiac-astrological-sign-horoscope-astrology-circl-709183/>

14. Bilješka o piscu

Nike Šestanović rođena je 12.3.1995. godine u Zagrebu. Završila je prirodoslovno-matematičku gimnaziju Lucijana Vranjanjina 2013. godine, 2019. godine je završila studij na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Govori engleski i njemački jezik.